

Бібліотека – це не тільки книги...

«... і немає більшої радості, аніж жити за покликанням...»

Григорій Сковорода

Щорічно 30 вересня в Україні відзначають Всеукраїнський день бібліотек. Ми пишаємося тим, що маємо це свято як вияв глибокої поваги до нашої праці, тому що для більшості людей бібліотеки – це частина їхнього життя.

Бібліотека Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя відзначила свій 200-річний ювілей. Протягом двох століть формувався книжковий фонд, що роками збирали турботливі руки професорів, меценатів, бібліотекарів. До цього часу в бібліотеці зберігаються книги, які пам'ятають дотик рук наших знаменитих випускників: Миколи Гоголя, Євгена Гребінки, Нестора Кукольника та багатьох інших.

Шлях розбудови та розвитку книгозбірні нерозривно пов'язаний з історією університету. Бібліотека зростала і розвивалася разом зі своєю Alma mater, перетворюючись з невеликого зібрання в інформаційний центр сучасного вишу. Допомогали у цьому зростанні співробітники – її головна цінність. Зараз важко переоцінити слід, який залишили в насиченій подіями і доленосними перипетіями історії бібліотеки наші попередники та їм вдалося головне: зберегти спадкоємність у розвитку закладу, розкрити його потенціал і можливості, зорієнтувати роботу на виконання основних функцій книгозбірні.

У 70-х роках ХХ століття проблеми провінційних бібліотек взагалі мало цікавили бібліотечну і історичну науки. Ми будували нову бібліотеку, писали величезні плани читання, прагнули створити «саму читаючу країну» у світі, навіть не замислювалися, що з нами жили, розбудовували книгозбірню люди, які присвятили їй частину свого життя, але і дотепер доля їхня невідома.

Фундатор бібліотечної справи, директор бібліотеки Харківського університету Костянтин Іванович Рубинський (який, доречі, навчався в Ніжинському історико-філологічному інституті (1878–1883) напише: «А скільки їх було – самовідданих і невідомих працівників в академічних, народних бібліотеках, всю душу свою вклали в улюблену справу. Імена їх спливуть коли-небудь і стануть надбанням історії, коли з'являться більш вагомий дослідження в галузі історії бібліотек». Осягаючи пройдене, перед очима проходять роки напруженої багатогранної діяльності книгозбірні, насиченої багатьма подіями і долями її співробітників. І хто знає, може, саме сьогодні, настав час підняти з глибин історії імена бібліотекарів, які своєю невтомною самовідданою працею в нелегкі часи дореволюційного, постреволуційного періодів, заклали основи майбутньої книгозбірні Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. На велику повагу заслуговує перше покоління працівників, які заклали фундамент нашої книгозбірні. Їхні імена назавжди залишаться в пам'яті бібліотеки.

Історія книгозбірні Ніжинської вищої школи починається з дарунку першого почесного попечителя Гімназії вищих наук кн. Безбородька графа Олександра Григоровича Кушелева-Безбородька, який приніс у «дар сему закладу бібліотеку, що складається з 2 500 томів добірних видань» ще до відкриття гімназії.

Як відомо, посада бібліотекаря в штатному розкладі Гімназії була відсутня. І якщо в Харківському

університеті вона була в штаті з моменту заснування закладу, то в Ніжинському (на той час Історико-філологічному інституті кн. Безбородька), ця посада з'явиться тільки 1918 року. Потрібно було проіснувати майже сто років, перш ніж була введена посада бібліотекаря. Бібліотекарів-спеціалістів не вистачало, тож обов'язки бібліотекаря за незначну надбавку до платні, виконували професори та викладачі. Більшість із них усвідомлювали роль і значення книгозбірні для навчального процесу, але, на жаль, через велику завантаженість не завжди мали змогу приділяти їй належну увагу. Не будучи обізнаними з тонкощами бібліотечної справи, вони в міру своїх сил і знань намагалися впорядковувати бібліотечний фонд, складати списки необхідних видань за заявками викладачів, вести каталоги, видавати літературу, готувати записки про не повернуті книги та ін.

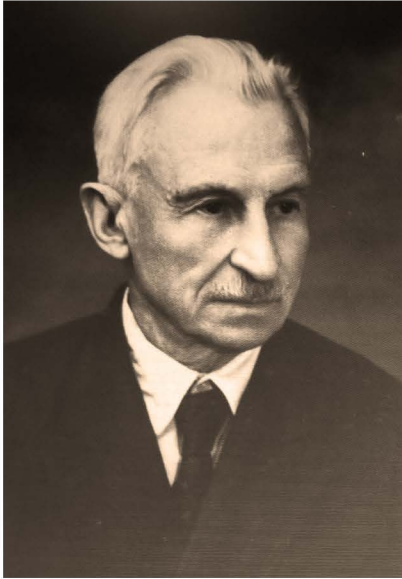
Перший директор Гімназії Василь Кукольник просто не встиг подбати про бібліотеку. Після його смерті приміщення з книгами, було без усякого розгляду опечатано членами тимчасової комісії. І вже за часів другого директора Ніжинської гімназії вищих наук І. С. Орлая був призначений перший бібліотекар старший професор математичних і природничих наук **Казимир Іванович Шапалінський** (1786 – близько 1870), який виконував ці обов'язки без оплати. Він протягом року зв'язав подаровані книги з каталогом, який теж передав О. Г. Кушелев-Безбородько. Але обтяжений постійними лекціями в гімназії та іншими справами, через рік Казимир Іванович відмовляється від посади бібліотекаря.

З 1822 року до 1825 року посаду бібліотекаря обіймав професор французької словесності **Іван Якович Ландражин** (1794 – ?). Улюбленець гімназистів багато робить для становлення книгозбірні. Саме він уперше започаткував облік видачі літератури гімназістам.

Людмила Степанівна Кулжинська
працювала бібліотекаркою з 16.09. 25 р. по 1.7.1930 р.

Вячеслав Костянтинович Пухтинський – працював зав. бібліотекою НІНО з 25.09.1929 р. по 22.07.1935 рік.

Після Ландражина посаду бібліотекаря обіймав наглядач Гімназії **Август Аман** (1794 –?). Брати Август і Адольф Амани були запрошені до Гімназії ще Василем Кукольником. За власним проханням Аман був звільнений з наглядацької посади й залишений тільки бібліотекарем. Робота в бібліотеці ставала все складнішою і вимагала багато кропіткої праці. Попри всі негаразди в книгозбірні університету досі зберігаються видання, подаровані першими бібліотекарями К. Шапалінським і А. Аманом.

Імена бібліотекарів спливають у пам'яті знову і знову. **Соловійов Микита Федорович** (1810 –1837) – бібліотекар Гімназії вищих наук та Фізико-математичного ліцею кн. Безбородька. Саме за часів керування бібліотекою М. Ф. Соловійовим відбулося упорядкування книжкових фондів, уперше було розпочато й майже завершено укладання систематичного каталогу ліцейської бібліотеки. **Карл-Генріх Купфер** (1790 –1838) – бібліотекар Фізико-математичного ліцею кн. Безбородька, професор класичної математики. Він віддав усі сили упорядкуванню бібліотеки після пожежі і завчасно помер застудившись у неопаленому приміщенні книгозбірні. **Франц В'ячеславович Режабек** (1856 –1920) – бібліотекар Історико-філологічного інституту кн. Безбородька, професор кафедри загальної історії, **Бережков Михайло Миколайович** (1850–1932) – бібліотекар Історико-філологічного інституту кн. Безбородька, професор російської історії. **Людмила Степанівна Кулжинська** (1877–1963) – бібліотекарка Ніжинського інституту народної освіти, наукова бібліотекарка, бібліотекознавця, онука вчителя М. В. Гоголя. Отримала бібліотечну освіту в Німеччині, бібліотекарка Державної думи, редакторка журналу «Бібліотекар», делегатка 1 з'їзду бібліотекарів. Л.С. Кулжинська сприяла становленню та розвитку бібліотеки, внесла багато нового в роботу, залишивши після себе добру пам'ять, як приклад самовідданого служіння улюбленій справі. **В'ячеслав Костянтинівич Пухтинський** (1888–1979) – завідувач бібліотеки Ніжинського інституту соціального виховання, філолог, кандидат історичних наук, який очолював бібліотеку шість важких передвоєнних років. Трагічна доля. Війна. Табори. Заборона на користування фондами бібліотеки, якій він служив вірою і правдою. **Ніна Георгіївна Наркевич** (1897– 1958) – завідувачка Ні-

Наталія Олександрівна Ленченко працювала директоркою бібліотеки з 18.09.1978 по 30.11. 20 рік.

жинського державного педагогічного інституту ім. М. В. Гоголя, яка разом із бібліотекаркою З.К. Константиною фактично врятували в роки війни (1941–1943 рр.) безцінні фонди бібліотеки.

Минали роки, змінювалися покоління бібліотекарів ... Деякі з них світили яскравими зірками на ниві бібліотечної справи, а інші просто сумлінно та непомітно виконували рутинну звичну роботу, без якої, як відомо, в нашій професії обійтися не можливо..

Не можна сьогодні не згадати **Наталію Олександрівну Ленченко** (1941–2020) – директорку книгозбірні Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, яка присвятила бібліотеці майже 35 років свого життя. Під керівництвом Наталії Олександрівни бібліотека суттєво змінила структуру: відкрились нові відділи, з'явилися нові читальні зали для науковців та студентів, був заснований Музей рідкісної книги імені Г.П. Васильківського, розпочата комп'ютеризація.

Люди, долі, імена... Головний ворог людини – швидкоплинний час. Будемо пам'ятати ми, знатимуть і пам'ятатимуть наступні покоління і тільки тоді, не перерветься зв'язок між минулим і сьогоденням бібліотеки. Віримо в майбутнє нашої бібліотеки. І знову пригадуються слова бібліотекознавця К. І. Рубинського «Люди зазрили мені, дізнавшись, що я бібліотекар університетської бібліотеки, що будь-яка книга, з будь-якої області знання доступна мені. І дійсно, недарма можна провести життя, служачи в такій прекрасній бібліотеці, як наша ... Треба тільки серйозніше дивитися на своє покликання і, служачи в науковій бібліотеці, безперервно прагнути піднятися до честі служити в ній, тому що, служачи в науковій бібліотеці і не прагнути до всебічної освіти, ми не по праву займаємо в ній місце».

Тож будемо любити свою професію, будемо пам'ятати та завдячувати своїм попередникам, будемо помічниками і порадиниками на шляху до знань і мудрості, будемо відкривати кожному красу і силу слова, будемо нести людям радість спілкування з книгою, та цінувати, що ми працюємо в бібліотеці славетного Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Галина Осінова, завідувачка відділу обслуговування та зберігання фондів бібліотеки